

BATILI TERİMLERİN YANLIŞ KULLANIMI

İSLAM'DA YÖNETİM BİÇİMİ

Muhammed ESED

Çev. M. Beşir ERYARSOY

Yöneliş yayınları/1988, s: 63 vd.

İslâm Devleti ile ilgili zihinlerde bir takım yanlış şekil ve düşüncelerin yer almasının nedeni, böyle bir devletin varlığının zorunluluğunu söyleyenlerle onların karşılarında yer alanların, batının siyasî kavramlarını kullanmaktan dolayı, her iki tarafın da eşit bir şekilde yanılmalarıdır. Çünkü bu tür kavramlar gerçekte İslâmî Devlet düşüncesinden daha başka düşünceleri dile getirmektedir. **Bazı çağdaş İslâm yazarlarının ısrarla «İslâm'ın demokrasiyi savunduğunu» yazılarında belirttiklerini açıkça görmekteyiz. Başka bir grup ise İslâm'ın «sosyalist» bir toplum kurmayı hedef edindiğini söyler.** Nitekim batı yazarlarının çoğu da İslâm'ın «tek parti» sistemini savunduğunu ileri sürmektedir. Oysa bu tek parti sistemi, kayıtsız şartsız bir diktatörlüğü doğurur. İslâm düzenine uygun siyasî kavramları araştırmakla ilgili olan bu yüzeysel gayretler, sadece birbirine zıt olmakla ve pratik yönden bize bir şey vermemekle kalmıyor; çok önemli bir tehlikeyi de beraberinde getiriyor. Çünkü İslâm toplumunun problemlerine sadece Batı'nın tarihî tecrübeleri açısından bakmanın tehlikesi de yatıyor bu gayretlerde. Böyle bir durumda kişi, doğru veya yanlış -gözlemcinin bakışma göre değişebilir bu- birtakım gelişmeleri tasavvur edebilir; ama bu tasavvurlar kesin olarak, İslâm'ın geniş bakış açısının dışında kalacaklardır.

Avrupalı veya Amerikalı bir kişinin «demokrasi», «hürriyet», «sosyalizm» veya «teokrasi» veya «parlamentar hükümet» ve benzeri şeylerden söz ettiğinde, bunlarla birlikte bütün geçmişinde ve halinde cereyan etmiş olayları zihninde canlandırarak bu kelimeleri kullandığını ve bu olayların bu kelimeleri anlamasında ona yardımcı olduklarını hiç bir zaman unutmamalıyız. Bu kavramlar bu tarihî tasavvurların içinde tabii yerlerini almakla kalmıyor, aynı zamanda anlaşılmalari da kolaylaşıyor; böylece bunlardan kastedilen mana da, iyice kavranıyor. Batılı kişinin bu kavramları hatırlamasıyla birlikte hafızasında Avrupa tarihinde, geçmişte cereyan etmiş ve tekâmül çizgisi üzerinde gelecekte olabilecek tüm olayları bir arada canlandırır. Belki de bu kavramların bütün insanlığın düşüncelerinin gücüne boyun eğdiği değişme kanununa uygun gelişebilmesinin sırrı budur. **Çağdaş siyasal ve sosyal kavramların büyük bir çoğunluğu, oluştuğu ilk zamanlardaki anlamlarından tamamıyla ayrı anlamlar ifade etmektedirler.** Fakat bu değişme kanunu, düşünen Batılının kafasında tam anlamıyla canlanmaktadır. Onun bunu bu şekilde kavrayışı, devamlı düzeltmeye gerek duyulan bir şeymiş gibi bu terimleri her zaman için düzenleme ve gözden geçirebilme gücünü ona verebilmiştir.

Çeşitli tarihî tecrübelerden geçmiş ve Batı medeniyetinden ayrı bir medeniyete intisap etmiş milletlerden her hangi birisi tarafından bu kavramlar kullanıldığında; böyle fikrî bir esneklik hangi durumda olursa olsun, o millet için gizli kalır. Böyle bir millet bu siyasî kavramları, Batıda kullanıldığı gibi alır. Bu durumda Batı medeniyetinden ayrı bir medeniyetin sahibi olan bu millete bu kavramların değişmeyen anlamlar taşıdığı intibayı uyanır. Fakat kelimelerin geçirdiği tarihî tekâmül merhalelerinden habersizdir. Kesin şekilde, **bir milletin siyasî düşüncesinin donukluğunu doğuran etken, onun ithal ettiği yeni siyasî kurumların kendisini kurtaracağını zannetmesidir. Örnek olarak «demokrasi» kelimesini ele alalım. Bu kavram Batıda çoğunlukla Fransız İhtilâlinin kendisine verdiği anlamda kullanılır. Bununla bütün vatandaşların siyasî, sosyal ve iktisadî haklarda eşitliği ilkesini ve «bir oy bir kişi içindir» görüşüne dayanarak halkın, bütün seçmenler tarafından seçilen milletvekilleri yoluyla hükümeti denetlemesini kast etmekteyiz. Bu kavramın geniş olan anlamı, aynı zamanda, halkın vekillerinin çoğunluğunun oyuyla her türlü durum için kayıtsız şartsız kanun yapabilme hakkını da kapsamaktadır. Buna göre demokratik düzenin ortaya çıkardığı «halkın iradesi», -en azından nazarî plânda- bu iradenin hür, kendi dışında yer alan hiç bir kayda bağlı olmayan, kendi kendisinin efendisi, kendisinden başka hiç bir kimseye karşı sorumlu olmayan bir irade olması anlamındadır.**

Bu demokrasi kavramının, ‘demokrasi’ kavramını üreten eski Yunanlıların kullandığı biçimden çok uzak olduğu açıktır. Onlara göre ‘halkın kendi kendini yönetimi’ (ki, demokrasinin karşılığı budur) tam anlamıyla oligarşik bir yönetim biçimi öngörür. Site devletinde ‘halk’, devletin özgür doğmuş kişileri olup genel nüfusun onda birini nadiren aşan ‘vatandaş’ sınıfıydı. Nüfusun geri kalanı ise askerî yükümlülüğü haiz iseler de kol kuvvetine dayanan bedeni işler dışında hiç bir iş yapmalarına izin verilmeyen ve hiç bir siyasî hakka sahip olmayan ‘köle’ler ve ‘serf’lerdi.

Demokrasi kavramına bu tarihî gerçekler açısından bakacak olursak, bugün Batıdaki şekliyle demokrasi anlayışının, İslâm’ın hürriyet anlayışına, Greklerin demokrasi anlayışından daha yakın olduğunu görürüz. Çünkü İslâm, bütün insanların sosyal açıdan eşit olduklarını ilân eder. Bu nedenle ilerlemek ve düşüncelerini açığa vurmak için kendilerine eşit fırsatlar tanınmalıdır. Fakat diğer taraftan İslâm, Müslümanların bütün işlerini, Kur’an’ın nasslarla ortaya koyduğu ve Rasûlullah (s.)’ın hayatının canlı örneği olduğu Şeriatın buyruklarına göre düzenlemelerini istemektedir. Zorunlu olarak ortaya konan bu istek, toplumun kanun koyabilme hürriyetini sınırlamakta ve «halkın iradesi»nin mutlak egemenliğini kabul etmemektedir. Bu egemenlik ise, çağdaş Batının demokrasi kavramına verdiği anlamın çok önemli ve özlü bir parçasını meydana getirmektedir.

Diğer taraftan İslâm'da, Sovyetler Birliğindeki ve diğer sosyalist ülkelerdeki demokrasi anlayışını andıran zahirî bir benzerlik de bulunmaktadır. İslâm'da olduğu gibi, bu ülkelerde de ideoloji, halkın kanun yapma hürriyetinden önce gelmektedir. Ancak bu ideolojinin çizdiği sınırlar içinde kalabilen çoğunluk görüşü uygulamada geçerlilik kazanabilir. Fakat daha önce de söylemiş olduğumuz gibi bu, yalnızca zahirî bir benzerliktir. **Çünkü İslâm ilk olarak bütün içtimai kavramlarını Semâvî bir Şeriatın temeli üzerinde kurar. Mümine göre bu Şeriata, dinî açıdan mutlaka uymak gerekir ve değiştirilmesi mümkün değildir.** Diğer taraftan sosyalist düşünce, zaman zaman çeşitli değişikliklere maruz, beşerî bir görüştür. Onun bu durumu sosyalistlerce de tartışma götürmez. İkinci olarak İslâm, anlaşılmasını ve hükümlerinin yorumunu kişinin bilgisine ve vicdanına bırakır. Diğer bir takım kişi veya kurumların vardığı yorumları kabul etmeye ve onlara uymaya da zorlamaz. (Bu, İslâm Tarihinin çoğu aşamalarında görülen birçok vaziyet alışa aykırı olmakla birlikte böyledir. Ancak bilinmelidir ki, bu konu ile ilgili İslâmî öğretiler son derece açıktır.)

Geçen açıklamalardan artık, Batıdaki «demokrasi» ve «demokratik hürriyetler» kavramlarının birbirinden oldukça ayrı manalara delâlet edecek şekilde kullanılmış ve kullanılmakta olduğu açık bir şekilde belli olmuştur. Buna göre -olumlu veya olumsuz bir şekilde- bu kavramları İslâm'ın Siyasî Nazariyesine uygulamak, kelimelerin aldatmasına ek olarak bir çeşit kapalılık da doğuracaktır, elbette.

Demokrasi ile ilgili söylenenlerin çoğu, Batı düşüncesinde önemli bir rol oynayan iktisadî ve siyasî kavramlar için de söylenebilir. (Çünkü bu tür kavramların çekirdekleri Batı tarihinin derinliklerine kadar uzanmaktadır.) Fakat kavramlar, İslâm düşüncesine uygulanmak istendiğinde son derece ayrı ve kapalı ifadeler oluverirler.

Kişi, -bazı çağdaş İslâm yazarlarının dediği gibi- İslâm, yönelişlerinde sosyalisttir diyebilir. Çünkü İslâm, bütün vatandaşlara iktisadî açıdan fırsat eşitliği tanımakta ve millî serveti insafli bir şekilde dağıtımına tâbi tutmaktadır. Bu bakımdan İslâm için «sosyalist bir düzendir» diyenler çıkabilir. Fakat biz buna karşı benzeri bir yaklaşımla şunu diyebilmekteyiz: **«İslâm, Marksist-Sosyalist anlamıyla sosyal hayatın bütün görüntülerini kaderciliğe bağlayan, ekonomiyi ahlâka ve bazı ruhî kurallara tercih eden, ihsanın kişisel kıymetini yalnızca millî servetin üretiminde katkıda bulunan bir âlet olarak görerek, insanlığın değerini düşüren sosyalizme taban tabana zıttır.»**

Dillerde çokça dolaşan bir soru daha var: **«İslâm Devleti, teokratik bir devlet midir, değil midir?»** Tereddütsüz bir şekilde bu soruya olumlu veya olumsuz cevap verememekteyiz. Teokrasi kelimesiyle, herkes için geçerli olan ve belirli bir zaman için meydana getirilen bütün kanunlar, toplumun **«İlâhî Kanun»** diye bildiği kanunlardan çıkartılmasını kastedecek olursak; bu soruyu, «evet» diye cevaplandırabiliriz. Fakat biz, teokrasi ile tarihin Orta Çağların Avrupa'sından bize aktardığı ve din adamlarının yüksek siyasî egemenliklerin yularlarını

ellerine almaya çalıştığı dönemleri kast edecek olursak; o zaman kesinlikle bu soruya, «**hayır**» diye cevap veririz. Bunun nedeni ise, gayet basittir. Çünkü İslâm'da hem **kehanete**, hem de «**din adamları sınıfı**» diye bilinen ayrıcalıklı bir sınıfa yer yoktur. Bu nedenle İslâm'da dinin sınırlarına vâkîf ve ayinleri yönetmekle yalnızca kendisi görevli bulunan Hıristiyan Kiliselerine benzer bir kurum yoktur.

Âkil, bâliğ her Müslüman, tek başına dinî emirlerini yerine getirebildiğine göre; dinî görevleri bilmekten ve insanların yapamayacağı bazı kehanetlerde bulunabilmekten dolayı kazanılacak bir nevi kutsallık, hiç bir topluluk veya kişi için söz konusu olamaz. **Sözün özü:** Batının anladığı anlamda bir teokrasinin, İslâm Toplumunda hiç bir anlamı olamaz.

Bütün bunlardan sonra, insanların İslâm'la ilgisi olmayan kavramları, İslâmî kurum ve düşüncelere uygulamaya çalışmaları, sınırın dışına taşımak ve ileri derecede saptırmak sonuçlarını doğurduğunu söyleyebiliriz. **İslâm düşüncesinin, Batıda kabul gören düzenlerden çeşitli yönlerden ayrılan kendine has içtimai bir düzeni vardır. Bu düzenin etüt edilme ve anlaşılması, ancak kendi kavramları çerçevesinde mümkün olabilir. Bu temel gerçekten her hangi bir şekilde kopmak, günümüzde zihinleri uğraştıran sosyal ve siyasal konulardan çoğunun karşısında İslâm Şeriatının tavrının ne olduğunu aydınlatacak yerde, kesin olarak karışıklığa ve kapalılığa götürecektir.**

Gönderen

Celal SANCAR

5.12.2016